

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان انگلیسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته ی زبانشناسی همگانی

ساختار موضوعی قرآن کریم
تحلیل متنی سوره شعرا

استاد راهنما:

دکتر عامر قیطوری

استاد مشاور :

دکتر مصطفی حسرتی

نگارش:

غلامرضا زربان

مهر ماه ۱۳۸۶

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه ادبیات انگلیسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی غلامرضا زربان

عنوان:

ساختار موضوعی قرآن کریم

تحلیل متنی سوره شعرا

در تاریخ: ۸۶/۷/۱۰ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه: عالی به تصویب نهایی رسید.

امضاء	استاد یار	دکتر عامر قیطوری	۱- استاد راهنما
امضاء	استاد یار	دکتر مصطفی حسرتی	۲- استاد مشاور
امضاء	استاد یار	دکتر خسرو غلامعلی زاده	۳- استاد داور داخل گروه
امضاء	استاد یار	دکتر سید عادل نادر علی	۴- استاد داور خارج از گروه

تقدیر و تشکر

بر محمّد و آل محمّد درود می فرستم و خداوند را سپاسگزارم که توفیق عنایت فرمود لحظاتی ولو زودگذر با چشمان نابینای خود به تماشای عظمت آیاتش بنشینم.

ادای وظیفه می کنم و از جناب آقای دکتر عامر قیطوری بخاطر سعه صدر و راهنمایی ها ایشان، جناب آقای دکتر مصطفی حسرتی بخاطر سخاوت در بذل معلومات، جناب آقای دکتر خسرو غلامعلی زاده بخاطر همّت بلند و گره گشایی های بی دریغ، جناب آقای دکتر سیّد عادل نادر علی بخاطر اینکه داوری رساله را پذیرفتند و جناب آقای کورش صابری بخاطر اینکه در انجام امور اداری جدیّت و حسن نیت هستند صمیمانه تشکر و قدر دانی می نمایم.

تقدیم به:

همسرم

که با مهربانی، صبر و متانت
همه مرارت‌ها را تحمل می‌کند.

چکیده

به مثابه یک کتاب الهی، قرآن کریم این توانمندی را دارد که افق‌های ناشناخته‌ای را به روی همه انسان‌ها بگشاید. ازینرو، برداشتن قدم‌های جدید به سوی فهم عمیق‌تر کتاب، هر چقدر کوچک هم که باشند، می‌تواند در جای خود ارزشمند باشد. این مطالعه با رویکردی توصیفی-تحلیلی و متن‌بنیاد در مورد سوره شعرا، بیست و ششمین سوره قرآن کریم، در جهت تشخیص موضوعات ممکن، چگونگی ارتباط آنها به یکدیگر و منظور از بکارگیری آنها انجام شد. همچنین قصد بر آن بود که مشخص شود چرا گاهی هنگام گذر از یک آیه به آیه دیگر با یک تغییر ناگهانی مواجه می‌شویم.

پس از مطالعه دقیق سوره مشخص شد بصورت مکرر از عنصر تکرار در سوره استفاده شده است. مقایسه آیاتی که تکرار در آنها اتفاق افتاده بود نشان داد که آیات مرتبط جنبه‌های متفاوتی از یک موضوع واحد را پردازش داده‌اند. آیاتی که قرابت موضوعی دارند یک خوشه آیه را تشکیل می‌دهند و برخی از این خوشه آیات خود عضوی از خوشه آیه‌ای بالاتر و بزرگ‌تر هستند. این فرآیند همچنان ادامه می‌یابد تا زمانی تنها دو کلان خوشه آیه باقی می‌ماند: خوشه آیه تبیین و خوشه آیه تأسف. این دو کلان خوشه آیه در واقع بیان دیگری از منظوری است که آیات سوره را بکار گرفته است.

در رابطه با تغییر ناگهانی موضوعی، مشخص شد هر کجا یک تغییر غیر منتظره و دفعی موضوعی رخ می‌دهد با یک نوع پیش فرض قرآنی مواجه هستیم که نشان می‌دهد اجزاء دیگر موضوع را باید در جایی دیگر، داخل یا خارج از سوره، سراغ گرفت. البته نشانه‌ای وجود دارد که می‌گوید کجا باید رفت. هم در محل مبدأ و هم محل مقصد واژه‌هایی وجود دارد که تکرار شده‌اند. این واژه‌ها نقش راهنما را ایفا می‌نمایند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول: مقدمه
۲.....	۱-۱- مقدمه
۴.....	۲-۱ بیان مسئله
۴.....	۳-۱ هدف و اهمیت تحقیق
۵.....	۴-۱ پرسش های تحقیق
۵.....	۵-۱ روش تحقیق
۶.....	۶-۱ محدودیت های تحقیق
۷.....	فصل دوم: چارچوب نظری و پیشینه مطالعات
۸.....	۱-۲- برخی از مفاهیم اساسی
۸.....	۱-۱-۲- تفاوت کار دستوریان و تحلیل گران کلام
۱۰.....	۲-۱-۲- ارجاع
۱۱.....	۳-۱-۲- پیش فرض
۱۱.....	۴-۱-۲- دلالت
۱۲.....	۵-۱-۲- استنباط
۱۲.....	۶-۱-۲- مکان و زمان
۱۳.....	۲-۲- نظریه های مرتبط
۱۳.....	۱-۲-۲- نظریه کنش گفتار
۱۴.....	۲-۲-۲- نظریه استنباطی گرایس
۱۵.....	۳-۲-۲- نظریه ارتباط
۱۸.....	۳-۲- نشانه شناسی
۲۰.....	۴-۲- پیشینه
۳۱.....	فصل سوم: روش شناسی
۳۲.....	۱-۳- مقدمه
۳۲.....	۲-۳- کمکی
۳۲.....	۱-۲-۳- تفاسیر معتبر
۳۳.....	۲-۲-۳- فرهنگ واژگان قرآنی
۳۳.....	۳-۲-۳- ترجمه های معتبر
۳۳.....	۴-۲-۳- صرف و نحو
۳۴.....	۳-۳- مراحل تحقیق
۳۴.....	۱-۳-۳- گرد آوری منابع
۳۴.....	۲-۳-۳- مطالعه و مقایسه

۳۵ تعیین ابزار..... ۳-۳-۳
۳۶ بررسی داده ها ۴-۳-۳
۳۶ تقسیم سوره به موضوعات موجود ۱-۴-۳-۳
۳۸ عناصر دخیل در موضوع پردازش ۲-۴-۳-۳
۴۰ فصل چهارم: تحلیل داده ها ۴-۳-۳
۴۱ ارجاع ۱-۴-۱
۴۱ هم مرجعیت و ارتباط موضوعی ۱-۱-۴
۴۱ خوشه آیه مخاطب غایب، پردازش اول ۱-۱-۱-۴
۴۲ خوشه آیه مخاطب غایب، پردازش اول ۱-۱-۱-۴
۲۹ ارجاع دور گزین ۲-۱-۴
۵۰ ارجاع گردشی ۳-۱-۴
۵۱ کلی نگری در ارجاع ۴-۱-۴
۵۱ توالی زمانی ۱-۲-۴
۵۳ با خوشه آیات داستانی ۲-۲-۴
۵۵ موضوع پردازش ۳-۲-۴
۵۶ دامنه حضور ۴-۲-۴
۵۷ پیش فرض و موضوع ۳-۴
۵۹ داستان ها ۴-۴
۵۹ داستان موسی ۱-۴-۴
۶۰ داستان ابراهیم ۲-۴-۴
۶۰ داستان نوح ۳-۴-۴
۶۱ داستان هود ۴-۴-۴
۶۱ داستان صالح ۵-۴-۴
۶۱ داستان لوط ۶-۴-۴
۶۲ داستان شعیب ۷-۴-۴
۶۲ تحلیل مقایسه ای داستان ها ۵-۴
۶۲ موضوع نما ۱-۵-۴
۶۳ در سطح واژه ۱-۱-۵-۴
۶۴ در سطح آیه ۲-۱-۵-۴
۶۴ الگوهای تکرار ۶-۴
۶۵ واژگان ۱-۶-۴
۷۰ موضوعی ۲-۶-۴
۷۲ موضوعات سوره ۷-۴
۷۲ تبیین ۱-۷-۴
۷۹ تأسف ۲-۷-۴

۸۱.....	۴-۷-۳- کلّ سوره
۸۲.....	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری
۸۳.....	۵-۱- ارجاع
۸۳.....	۵-۱-۱- بُرد ارجاعی
۸۴.....	۵-۱-۲- ارجاع گردشی
۸۴.....	۵-۲- نشانگی
۸۴.....	۵-۲-۱- توالی زمانی در آیات پایانه
۸۵.....	۵-۲-۱-۱- جایگاه آیات پایانه
۸۶.....	۵-۲-۱-۲- الگوی تکرار
۸۷.....	۵-۳- پیش فرض
۸۸.....	۵-۴- هنجار گریزی
۸۹.....	۵-۵- موضوع پردازی
۹۱.....	واژه نامه
۹۴.....	منابع و مآخذ
۹۶.....	چکیده انگلیسی

فهرست اشکال

.....	شکل صفحه
۴۶.....	شکل ۴-۲- خوشه آیه تأسف
۴۷.....	شکل ۴-۳- هم مرجعیت ضمائر در زیر از سر- خوشه آیه مخاطب غایب
۴۸.....	شکل ۴-۴- تقابل زمانی / درخواستی مخاطب غایب
۵۲.....	شکل ۴-۵- آرایش زمانی آیات پایانه
۵۷.....	شکل ۴-۶- اسلوب همایی خوشه آیات / آیات پایانه
۶۳.....	شکل ۴-۷- تناظر یک به یک نام / زندگی پیامبر
۶۸.....	شکل ۴-۸- الگوی تکرار آیات در خوشه آیات داستانی ۳ تا ۷
۷۲.....	شکل ۴-۹- الگوی تکرار در توالی موضوعی در خوشه آیات داستانی
۷۳.....	شکل ۴-۱۰- موضوعیت / تغییر موضوعی در آیه دوّم
۷۹.....	شکل ۴-۱۱- فرآیند تقلیل در نامگذاری موضوعیت آیه سوّم

فهرست جداول

جدول صفحه

جدول ۴-۱- واژه آغازین در داستان های ۷ تا ۳	۶۴
جدول ۴-۲- آیات پس مطلع در خوشه آیات داستانی	۶۶
جدول ۴-۳- آیات عذاب	۷۰
جدول ۴-۴- آیات دگر پردازیه آیه ۲۲۴	۷۶
جدول ۴-۵- زیر موضوعات کلان موضوع تبیین	۷۸
جدول ۴-۶- زیر موضوعات کلان موضوع تأسف	۸۱
جدول ۴-۷- موضوعات اصلی سوره	۸۱

پیشگفتار

بواسطه عظمت و جاودانگی، قرآن کریم از دیر باز تا کنون مورد توجه ارباب تأمل بوده است و پیوسته در هر عصری شمار فراوانی از پژوهشگران علوم مختلف را به سوی خود سوق داده است، با این وصف هرگز دچار کهنگی نشده بلکه همواره خورشید بی بدیلی بوده است که بر تارک متعالی ترین اندیشه ها درخشیده است. در اثر ارادت به این چشمه همیشگی حکمت و نیز علاقه به تحلیل کلام، نگارنده بر آن شد تا سوره شعرا را جهت موضوع رساله خود انتخاب نماید تا در کنار بهره مندی از آیات پر برکت آن به شدت عجز خود معترف گردد. در کلام الهی تنها در توان مقررین در گاه وی است و نگارنده در این باب کمترین ادعایی ندارد. همه آنچه که در این تحقیق صورت گرفته است صرفاً تلاش ان شاء... خالصانه ای برای نگرستن به آیات کریمه از منظری زبانشناختی بوده است.

در فصل اول رساله، به ذکر مقدمه ای در خصوص تحلیل کلام، هدف و اهمیت تحقیق، پرسش های تحقیق، ذکر مختصری از روش تحقیق و محدودیت های تحقیق اشاره شده است. در فصل دوم، برخی از مفاهیم بنیادین تحلیل کلام، تعدادی از نظریه های مرتبط و پیشینه تحقیق بیان شده است. در فصل سوم، روش شناسی تحقیق به تفصیل توضیح داده شده است. در فصل چهارم، به تحلیل داده ها پرداخته شده و نهایتاً در فصل پنجم، آخرین فصل، نتایج مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل اول

مقدمه

۱-۱- مقدمه

شاید بتوان زبان را مهم ترین و ساده ترین ابزار ارتباط آدمیان دانست. ابزاری که گاه ماهیت انتقال و گاه تبادل به خود می گیرد و آنچه که در این میان منتقل و یا متبادل می گردد می تواند هم جزئی ترین و چه بسا بدیهی ترین اطلاعات زبانی بین دو یا چند سخنگو و هم عمیق ترین پیام های فرهنگی، ملی و دینی یک ملت را در بر بگیرد. شاید شروع یکی از سور قرآنی با یک سوگند خاص را هم بتوان لااقل و تلویحاً در یکی از معانی و تعبیر آن ناظر به اهمیت زبان دانست: **ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ** (القلم، ۱). با توجه به نقش مهمی که زبان در زندگی بشر ایفا می کند، عقلا و فرهیختگان بسیاری از دیر باز تا کنون، از سقراط گرفته تا چامسکی، روی به مطالعه آن آورده اند و هر یک گام هایی در نوع خود بلند را در جهت شناخت هر چه بیشتر و به ثواب نزدیک تر این پدیده شگرف برداشته اند. بواسطه ارتباط تنگاتنگ زبان با برخی از علوم دیگر، دانش زبانشناسی شاهد انشعاب خویش به شاخه های متعددی نظیر جامعه شناسی زبان، مردم شناسی زبان، بوم شناسی زبان، روانشناسی زبان، عصب شناسی زبان و ... بوده است. آنچه که رساله حاضر سعی دارد به آن پردازد انجام پژوهش در یکی از زیر شاخه های علم زبانشناسی بنام تحلیل کلام است. همانگونه که استابز^۱ (۱۹۸۶:۱) کلام را تحت عنوان "زبان در سطحی بالاتر از جمله و بند" تعریف می کند، واحد مطالعه در تحلیل کلام از مرز جمله فراتر رفته به سطوح بالاتری نظیر پاراگراف و کلام می رسد. در این رابطه براون و یول^۲ می نگارند:

داده های یک زبانشناس دستوری بناچار متشکل از یک جمله واحد و یا شماری از جمله های منفرد است که یک ویژگی بخصوص از زبان مورد مطالعه را به تصویر می کشد.... در مقابل داده های یک تحلیل گر کلام بر گرفته از متن نوشتاری یا ضبط شده است و بندرت قالب جمله های منفرد را به خود می گیرد.

شیفرین^۳ (۲۰ و ۲۱: ۱۹۹۸) نیز پس از تعریف کلام در غالب واحدهای معین از زبان (بالاتر از جمله) و تمرکزی مشخص، تفاوت بین دو جرگه صورتگرا و نقشگرا را معلول همین تقسیم بندی دانسته در بیان وجه تمایز این دو جرگه می نویسد:

به بیانی ساده می توان گفت که نقشگرایی بر پایه دو فرض استوار است: الف- زبان دارای نقش هایی است که مستقل از زبان وجود دارند، ب- نقش های بیرونی روی سازماندهی درونی نظام زبانی تأثیر می گذارند. از

^۱ - Michael Stubbs

^۲ - Brown and Yule

^۳ - Deborah Schifrin

طرف دیگر صورتگرایی بر این اعتقاد است که اگرچه این امکان وجود دارد که زبان دارای نقش هایی شناختی و اجتماعی باشد، این نقش ها آنچنان نیست که در نظام درونی زبان جایی برای ظهور بیابد. تحلیل کلام می تواند موضوعات گوناگونی را در خود جای دهد و به بررسی آنها پردازد و اهداف مختلفی را دنبال کند. به اعتقاد سالکی^۴ (۱۹۹۵:۱۸) "تحلیل متن یا کلام چگونگی ترکیب جملات را برای آفرینش متن مورد بررسی قرار می دهد" و آنگونه که جاوارسکی و کاپلند^۵ (۱۹۹۹:۷) در رابطه با گستره کلام ابراز می دارند:

اگر در بافت گسترده تری از ارتباط به کلام بنگریم می توانیم دامنه تحلیلیمان را افزایش دهیم بطوریکه ارتباطات غیر کلامی را نیز شامل شود. از جمله این ارتباطات می توان به نقاشی، مجسمه سازی، عکاسی، طراحی، موسیقی و فیلم اشاره کرد. تحلیل کلام می تواند دارای طیفی از توصیف و تفسیر چگونگی تولید و فهم معنا در موقعیت های معین گرفته تا تحلیل انتقادی ایدئولوژی و دسترسی به سیستم های معنایی و شبکه های کلامی باشد.

اگر چه ظهور تحلیل کلام در دهه شصت رخ داده است، اما می توان رگه هایی از آن را در قرون بس پیشتر دنبال کرد. به عنوان شاهد می توان اشاره کرد "در دوران یونان مداری علاقه گسترده ای به مطالعه ادبیات کهن و آثار هومر در میان کسان ایجاد شده بود و این باعث شده بود که نیاز مبرمی به انواع شرح ها و تفسیر های گوناگون در باب زبان و محتوی آثار هومر و نظایر آن در میان خوانندگان پیدا شود" (حق شناس، ۱۳۷۸:۴۵). به گمان نگارنده شاید بتوان گفت این جزئی از همان چیزی است که امروزه در حوزه نقد ادبی و تحلیل کلام انجام می شود. در همین رابطه می توان افزود حدود دو هزار سال پیش، دستور و سخن سنجی در کنار هم زیسته و درست خواندن متون مذهبی و ادبی را با رویکردی ساختاری مورد توجه قرار می داده اند. واحد مطالعات دستوری در زمان مورد بحث حرف و کلمه بوده است و واحدهای بزرگ تر نظیر جمله و متن در حیطه کار سخن سنجی می گنجد است. بر این اساس جا دارد رویکرد های موجود در تحلیل کلام را به دو گروه عمده تقسیم نمود: دیدگاه درون-متنی و دیدگاه برون-متنی.. به نظر می رسد هر طور تحلیل کلام را تعریف کنیم و به سمت و سوی هر کدام از دو دیدگاه مطرح شده که برویم، نمی توان این واقعیت را نادیده گرفت که در هر صورت تحلیل کلام به هر نحو ممکن با زبان ارتباط می یابد. به همین دلیل تمامی رویکرد های مرتبط با تحلیل کلام را می باید ارزشمند و مهم انگاشت، چراکه هر یک از زاویه ای خاص به چند و چون ارتباطات زبانی پرتو می افکنند. شمار زبانشناسانی که در حیطه تحلیل کلام به مطالعه قرآن روی آورده باشند اندک می نماید و در رابطه با موضوع رساله حاضر بسیار کمتر هم می شود. به اعتقاد نگارنده، در این میان وجود کتابی بنام "ساخت شکنی و باز گشت نشانه" تألیف دکتر عامر قیطوری می تواند عامل نیرومندی در راستای انگیزش کنجکاوی محققین ذی ربط محسوب گردد. ایشان با

⁴ - Raphael Salkie

⁵ - Adam Jaworski and Nikolas Coupland

اشاره به انتظار برخی از محققان غربی در رابطه با مسئله انسجام در قرآن می نویسند " آنچه قرآن را در نظر محققان یاد شده گسسته و پراکنده نشان می دهد در حقیقت غلبه بر نظم خطی است..... در واقع این استراتژی خاص قرآن در بیان آیات است. بطوری که موضوع متن از آیه ای به آیه ای دیگر و از جمله ای به جمله ای دیگر مدام در حال تغییر است." (قیطوری، ۱۳۸۲:۹۷) ایشان در جایی دیگر قرآن را متنی معرفی می کنند که با نفی رخدادگی و گذر از بافت مکان و زمان الگوهای حاکم بر زبان مانند دوسویگی و خطی بودن را در هم می شکند. (همان، ص ۱۹) از آنجا که به نظر می رسد گسسته نمایی قرآن به نحوی با آرایش موضوعی آیات در ارتباط باشد در بخش مربوط به تحلیل داده ها این احتمال مورد نگرش قرار خواهد گرفت.

۲-۱ بیان مسئله

بواسطه علاقه شخصی به تحلیل کلام و نیز تدبر و تامل در آیات قرآن بعنوان کتابی که ما مسلمانان آن را ضامن هدایت بشر می دانیم، نگارنده بر آن شد تا موضوع رساله خود را حول محور قرآن انتخاب کند تا بلکه بدینوسیله امکان یابد از منظری زبانشناختی به آیات کریمه بنگرد. در خلال مطالعه سوره این برداشت حاصل شد که گاه نمی توان بسادگی و با اطمینان گفت موضوع آیات چیست و نیز در مواردی هم که یافتن موضوعیت آیات ساده تر می نمود مشاهده می شد در برخی از موارد موضوع آیات به دفعات فراوان دستخوش تغییر می شود. این تغییر گاه در سایه گذر از یک آیه به آیه دیگر رخ می دهد و گاه هنگام گذر از مجموعه ای از آیات به مجموعه ای دیگر از آیات. در برخی از موارد تغییر موضوع دفعتاً روی می دهد. با توجه به اینکه بر اساس نظر براون و یول (۱۹۸۹:۷۳) " هر متن برای طرح موضوع مورد بحث خود می تواند از شیوه های مختلفی استفاده کند " ، مسئله عمده ای با آن مواجه می گردیم این است که قرآن چه الگویی را برای طرح موضوعات مختلف در این سوره به کار گرفته است؟ در طول سوره دو آیه " **إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً** **وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ** " و " **وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ** " همراه با هم و بی هیچ کم و کاستی به تعداد هفت بار تکرار می شوند. حال این سؤال به ذهن خطور می کند که این تکرار چه توجیه متنی می تواند داشته باشد و آیا در روند تغییر موضوعی آیات نقشی ایفا می کند یا خیر؟

۳-۱ هدف و اهمیت تحقیق

این رساله در پی دستیابی به ساختار موضوعی سوره شعرا می باشد تا در سایه آن بتوان شیوه موضوع پردازی قرآن را در سوره مورد نظر توصیف کرد. همچنین با توجه به استفاده متواتر سوره از عنصر تکرار ، تحقیق حاضر در پی آن خواهد بود تا احتمال اثرگذاری آن را بر ساختار موضوعی سوره مورد پژوهش قرار دهد. در نهایت تلاش خواهد شد روشن گردد این سوره چه ابزارهای کلامی را در جهت موضوع پردازی

به خدمت گرفته است. انتظار می رود این تحقیق بتواند با نیل به اهداف خود گامی ولو بسیار کوچک را در راستای فهم بهتر قرآن پیش نهد.

۱-۴ پرسش های تحقیق

در این تحقیق سؤالات زیر مد نظر می باشد:

- ۱- قرآن برای گذر از یک موضوع به موضوعی دیگر از چه ابزارهای کلامی استفاده می کند؟
- ۲- چه واحد های زبانی می توانند تحت پوشش یک موضوع واحد قرار بگیرند؟
- ۳- آیا بین موضوعات مختلف رابطه ای حاکم است؟
- ۴- آیا رابطه ای بین استفاده سوره از عنصر تکرار و پاسخ سؤالات پیشین وجود دارد؟

۱-۵ روش تحقیق

از آنجا که قرآن یک متن فرا انسانی است و نمی توان آن را به یک ژانر واحد از قبیل تاریخی، فلسفی، علمی، ادبی، عرفانی و ... محدود نمود نگارنده تصمیم گرفت به جهت حفظ هر چه بیشتر قداست این تنزیل آسمانی پیش انگاره و مدل از قبل انتخاب شده خاصی به آن تحمیل نگردد. با توجه به اینکه تحقیق حاضر متن بنیاد است و از به کار گیری معیارهای برون متنی حد اکثر فاصله را خواهد گرفت، سعی بر آن خواهد بود تا با مطالعه و تمرکز روی خود متن و روابط کلامی موجود در آن در صورت امکان به مدلی دست یافت که بتواند جوابگوی پرسش های تحقیق باشد. نگارنده اعتقاد دارد استفاده حتی الامکان از دستاورد ها و مطالعات مفسران و پژوهشگران علوم قرآنی تا آنجا که با نگرشی تحلیلی درون-متنی انجام یافته باشند توجیه مند است. به همین دلیل و به منظور پیشبرد مطمئن تر فرآیند تحقیق نسبت به یافته های علوم یاد شده غفلت نخواهد شد.

داده های این تحقیق آیات سوره شعرا می باشد. در قرائت نخست و اجمالی آن روشن شد که متن سوره در روند شکل گیری خود به کرات موضوع مورد بحث را تغییر داده و از آنجا که افزایش حجمی داده ها از جمله عوامل تضمین بخش اعتبار تحقیق محسوب می شود این سوره برای تحلیل انتخاب گردید. علت استفاده از داده های یک کتاب مقدس، آن هم قرآن و نه برای مثال انجیل یا تورات یا کتب دیگر، همانطور که قیطوری (۱۳۸۲:۹۷) نیز اشاره کرده است، وجود این تصور بویژه در اذهان محققان غربی است که قرآن متنی پراکنده و گسسته است. همین تصور موجب شد نگارنده علاقه مند به بررسی ساختار موضوعی این سوره بشود.

۶-۱ محدودیت های تحقیق

به طبع، فارسی زبان بودن محقق بر سر راه پژوهش روی یک متن عربی، بویژه قرآن، مشکلات خاص خود را برای وی به همراه داشته است. این مشکلات و راهکارهای کنترل و غلبه بر آنها به قرار زیر بوده است:

الف- عدم درک معنای برخی از واژه ها.

برای رفع این مشکل از فرهنگ های معتبر و واژه نامه های تخصصی قرآنی استفاده شد.

ب- عدم برقراری ارتباط با معنای بعضی از آیات علیرغم آگاهی نسبت به معنی واژه ها.

این مشکل می توانست ناشی از نداشتن اطلاعات صرفی و نحوی کافی در خصوص زبان عربی باشد که

برای رفع آن از کتبی که در این زمینه موجود بود استفاده گردید. در کنار این ها، به کتب تفسیری نیز

مراجعاتی انجام شد. برای این کار از نرم افزار قرآنی «مشکوٰة» استفاده شد. این نرم افزار شامل سه تفسیر

مهم "المیزان" متعلق به علامه طباطبایی، "تفسیر نمونه" تألیف آیت ا... مکارم شیرازی و جمعی از همکاران

و "تفسیر نور" متعلق به حجّت الاسلام محسن قرائتی، چند ترجمه معتبر، برخی اطلاعات صرفی و نحوی در

خصوص آیات و امکان جستجو در سطح سوره و کل قرآن و ... است.

فصل دوم

چارچوب نظری و پیشینه مطالعات